ДЖОРДЖ БАЙРОН
ШИЛЬОНСКИЯТ ЗАТВОРНИК

Превод от английски: Любен Любенов, —

chitanka.info

ШИЛЬОНСКИЯТ ЗАТВОРНИК[0]

1

Аз не от старост побелях,
не от слана
за нощ една —
тъй както от Внезапен страх!
От долен отдих — не от труд —
прегърбен съм и състарен;
подземната тъмница мен
ме изнури с тъма и студ,
защото съм човек лишен
от въздух чист и слънчев ден.
За вяра бащина търпях
окови и смъртта зовях —
за нея нашият баща
умря и ни я завеща.
След туй за тази вяра пак
децата му живяха в мрак.
Седмина бяхме — сам съм днес,
шестима в своите младини
погинаха безмълвно с чест;
дочака брат им старини.
Един — на клада; двама — в бой
с кръв осветиха края свой
и като техния баща

За Бога срещнаха смъртта,
а трима хвърлиха без свещ
в подземния зандан зловещ.

2

Колони седем от гранит
красят затвора страховит;
и влажен мъх по тях расте,
и в полумрак се губят те,
щом лъч премине през една
отколешна пукнатина
на каменната му стена —
лъч като блатна светлинка
пълзящ по пода; и халка
виси на всеки стълб студен;
на всякоя халка — синджир;
той впива зъбите си в мен
и белезите му подир
по кожата ми ще личат;
и тъй болезнен е денят
за немощните ми очи,
веднъж незърнали лъчи
с години — точния им брой
загубих в гробния покой,
откакто, клюмнал като цвят,
умря последният ми брат.

3

И бяхме оковани там
и заедно, и всеки сам;
не можехме да се допрем,
не можехме да се съзрем
за миг, макар далеч един
от друг във мрака бледосин,
макар с невидими лица,
но с братски свързани сърца;

и в нашата злочестина
утеха имахме една:
да чуем някого от нас,
да чуем братския му глас,
с надежда всинца ободрил,
геройска песен заредил
или с легенда ни пленил;
но вече той се вледени
като тъмничните стени,
от волнозвънък стана сух —
не глас, а само отглас кух,
отекнал от зандана глух,
за всички трима ни несвой…

4

Бях длъжен аз — от тях най-стар —
не само злото да търпя,
а и духа им да крепя;
и тъкмо тъй постъпвах с жар.
Аз страдах най-неутешим
за нашия най-малък брат,
роден с лика на мама свят,
с очи като на херувим.
И вярно: кой не би таял
към тоя цвят прекършен жал?
Той бе като деня красив
/какъвто бе денят за мен
като за млад орел, не в плен/ —
беззалезен полярен ден,
когато лятото цари —
безсънно лято все без мрак
сред преспи в слънчеви зари;
до неотдавна чист и благ,
и непорочен, и щастлив,
като планински ручей той
проливаше сълзи безброй,
ако ли чуждите злини —

омразни му — не отмени!

5

И другият бе духом чист;
но беше буен, поривист,
могъщ и непокорен той,
с цял свят готов да води бой,
да падне пръв с куршум в гръдта,
но не в окови да е жив:
в звъна им бе му гибелта —
видях да клюмва мълчалив;
аз също се едва държах;
все пак го в мъката тешах
и духом с думи го крепях;
ловец планински беше той,
ту вълк преследвал, ту елен;
не издържа тъмничен плен,
да бъде прикован в покой.

6

Леман е край Шильон разстлан,
хиляда стъпки е глъбта;
вълнува се повърхността —
дробят се белите вълни
о снежнобелите стени —
о племенниците на Леман;
водата и зидът край мен
ни бяха двоен гроб студен —
над нас бе езерната шир;
лежехме, чувайки безспир,
че тя кипеше с буйна мощ
над трима ни и ден, и нощ;
а през решетките рояк
от пръски литваше към нас,
щом вятърът задуха с бяс;
веднъж и яката скала

от бурята се разлюля —
о, де да рухнал бе зида:
смъртта била би свобода!

7

Аз казах: средният ни брат
линееше — макар сърцат,
и сам от залъка корав
отказваше се вече с гняв —
не че бе твърд, позеленял:
с храна ловджийска бе живял.
Уви, помия, що вони,
нам козето млеко смени;
и квасехме във своя глад
със сълзи сухия комат,
тъй както робите, преди
светът да се освободи.
Но никак туй не го смути,
че глад сърцето му гнети.
Душата пък на моя брат
измъчила се би в палат,
а неговата болна гръд
щастлива бе на стръмен рът;
но стига думи — той умря.
Ръката ми не го допря,
главата му не подържах,
макар че — всуе! — се стремях
да скъсам пратите на две!
Изровиха за него те
гроб плитък в пода разкопан
на нашия студен зандан.
Аз молех да го погребат
така, че гроба му лъчът
да би могъл да озари —
безумна мисъл! Та дори
в смъртта не би видяла мир
долнородената му гръд.

Молитвата ми най-подир
без полза бе — добър му път! —
в пръстта го спуснаха със смях…
Обичах го. Не го видях.
Над гроба страшния синджир
е паметник; намери мир.

8

Ала най-милият ни брат,
най-свежият, най-хубав цвят,
роден с любимите черти
на майка ни /за нас свети!/,
най-скъпа грижа и мечта
на нашия рожден баща —
аз всичко в нашата беда
бих дал — да види свобода!
Той, който беше се държал
и даже духом ни крепял —
о, ужас! — почна ден след ден
да вехне, в корена сразен.
О, боже! Мен ме достраша
да гледам как бере душа
и как угасва отмалял…
Бран кървава съм аз видял,
видял съм в бурен океан
плувец примрял и запъхтян,
видял съм грешен блед болник
да губи ум в кошмарен миг —
но тези ужаси не бих
сравнил със болката му аз:
той вехнеше спокоен, тих,
тъй слаб и нежен час по час.
тъй крехък, мрачен, наскърбен
по третия ни брат и мен!
Цветът на нежните страни
от смъртна бледност се смени,
като дъга изчезна в миг

последната руменина;
и от лика му светлина
разпръсна злата тъмнина.
На кобен жребий мъченик,
той гаснеше без стон, без вик.
Но две-три думи размени
за златните ни младини
и вдъхна с туй надежда в мен.
Аз бях от края му сломен;
отде ли сили взе, отде,
въздишка да не издаде!
Слухтях, обаче стон не чух;
повиках го отчаян, глух,
но знаех: нямаше, уви,
надежда да се съживи.
Той занемя… Но като в бяс
чух сякаш неговия глас —
и скъсах прангите си аз;
и хвърлих се към него див,
ала не го заварих жив;
и само аз дъха проклет
на сълзите си вдишвах клет;
най-милият ми брат рожден,
най-скъпа брънка между мен
и нашия угасващ род
лишен бе вече от живот…
И онзи, който бе в пръстта,
и този тук сразi смъртта!
Взех неподвижната ръка
в дланта си хладна — и така
безсилен, грохнал, мълчалив
почувствах, че съм още жив —
отчаяното чувство, щом
разбираме, че с мил човек
сме се сбогували навек.
Не знам защо
не бях умрял —

напълно обезнадежден;
но вяра в Бог не даде мен
да се убия сам без жал.

9

Какво ме сполетя — не знам,
не помня — не узнах: отвред
изчезна светлината там
и въздухът, и мракът блед.
Без мисли, чувства се прострях
сред камъните камък бях!
И туй, което знаех аз,
едва съзнавах в тоя час,
тъй голо, сиво бе край мен,
не беше нощ, не беше ден
и тюрмената светлина
изчезна в странна глъбина:
покой без място, пустота —
пространството погълна тя!
Като че ли не е било
ни време, ни добро, ни зло;
бе нямата беззвездна твърд
лишена от живот и смърт;
сляп, безграничен океан,
безмълвен, от покой скован.

10

Лъч моя разум освети —
то бе на птичка песента;
ту почне, ту се прекрати —
най-сладка песен на света!
И богу аз благодарих,
и поглед към гласа възвих,
но кой ми пее, не видях —
окаяник подземен бях!
И върнах чувствата си аз

в зловещия зандан тогаз,
и пак се сключиха край мен
зидът и подът му студен;
и пак мъждеещ слънчев зрак
пълзеше в синкавия мрак;
а през пукнатината тя —
певицата — при мен влетя,
гальовна, кротка в тоя час,
с криле от чист лазур и с глас
за хиляда неща запял —
запял за мен! Не бях съзрял
и никога не ще съзра
душица толкова добра!
Желаеше като че ли
със мен да се сприятели —
а досега не бях щастлив
да ме обича никой жив!
И насърчавайки ме, тя
ми пак възвърна мисълта:
от свобода или кафез
разбит е долетяла днес,
за да познае що е плен?
О, сладка птичко! Дух свещен
ли бе, от рая долетял,
да пръсне моята печал?
Затуй защото — боже мой! —
помислих си, че беше той
духът на милия ми брат,
тук слязъл в образ нов крилат;
ала най-сетне отлетя
и значи тленна беше тя.
Затуй защото брат ми, знам,
не би ме пак оставил там
като покойник без саван
и като облак разпилян
сред слънчевите висини,
когато всичко друго в тях

е пълно с чист лазур и смях
и весели са наште дни
и ясните далечини.

11

Но станаха от тоя ден
по-състрадателни към мен
пазачите; защо — не знам;
не бе ги от въздишки срам;
но не поправиха все пак
оковите — на милост знак —
и бях свободен от тогаз
в килията да крача аз
било назад, било напред
и да я обикалям вред,
и край колоните отсам-
оттатък да се лутам сам;
и само, както си вървях
непредпазливо, се боях
неволно да не оскверня
на братята ми тук съня;
на пресекулки дишах аз,
измъчваше сърцето мраз.

12

Изрових стъпала в зида,
но не за път към свобода.
Защото бях погребал тук
най-милите си — нямах друг!
За мен светът от днес натам
би бил зандан, но по-голям:
аз нямах ни баща, ни син,
ни близки — бях съвсем самин;
туй мислите ми прикова
и бях доволен от това,
но неведнъж копнеех взор

да впия в синия простор
към ясните далечини
със белоснежни планини.

13

Видях ги все такива там,
каквито от дете ги знам;
с хилядолетни снегове
по стръмните им върхове.
Ей Рона с китни брегове;
потоци чувах да шумят
сред храсти и скали на път;
нататък — белостенен град;
далеко — кораб як, крилат
и малък остров зърнах аз,
усмихна ми се той тогаз —
тъй малък и зелен —
и малко по-широк бе той
от пода на зандана мой;
растяха три дървета там
и вятър духаше едвам;
цъфтяха всякакви цветя
със безподобна красота
и с нежен дъх и цвят.
И плуваха край моя зид
различни риби с весел вид;
орел се беше извисил
от всякога по-бързокрил —
и във очите си тогаз
усетих нови сълзи аз;
задето бях освободен
от пранги, съжалих смутен —
и щом се спуснах пак, връз мен
като товар огромен пак
се свлече синкавият мрак;
и сякаш моят див зандан
гроб бе ми новоизкопан,

бе погледът ми закърнял
за миг почивка зажаднял.

14

Дни, месеци, години аз
линеех, но не ги броях;
свел поглед, непроронил глас,
надежда вече не таях;
най-сетне бях освободен;
но не попитах аз защо,
че все едно ми бе на мен
свободен ли съм или в плен,
от отчаяние — а то
ми стана близко. Докато
при мене се явиха те
и снеха ми оковите,
разбрах, че бе ми станал драг
занданът с тягостния мрак,
че той във втори дом за мен
се бе превърнал — тук смирен
приятел с паяците бях
и мрежи как плетат следях,
и гледах под луната сам
как мишките играят там.
Отдавна с тях в зандана стар
живеех дружно — и макар
че лесно бих ги в миг убил,
със тях се бях сприятелил.
И бяхме прангите дори
и аз приятели добри;
и щом на воля се видях,
тъгата си едва сдържах.

1816

[0] Поемата е написана през юни 1816 г. в Уши, близо до Лозана. По време на едно свое пътуване по Женевското езеро Байрон и Шели посещават замъка Шильон. Така Байрон се запознава с историята на Бонивар и у него се ражда идеята да напише поема, възпяваща свободата и жертвата в името на свободния човешки дух. Бел. ред. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.